

گذری بر جغرافیای تاریخی روستای خیرآباد

تألیف: حمید اشرفی خیرآبادی

(مدرس دانشگاه فنی و حرفه‌ای)

سرشناسه	: اشرفی خیرآبادی، حمید، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: گذری بر جغرافیای تاریخی روستای خیرآباد / تألیف حمید اشرفی خیرآبادی
مشخصات نشر	: تهران: نيمروز، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهري	: ۱۲۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۱۷-۱۶-۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
رژیمی	: خیرآباد (شهرکرد)
موضوع	: Kheyraabad(Iran)
موضوع	: خیرآباد (شهرکرد) -- آداب و رسوم زندگی اجتماعی
عنوان	: Social life and customs - Kheyraabad (Shahr Kurd, Iran)
رده‌بندی کنگره	: ۲۰۹۷ / ۱۳۹۶ الف ۵
رده‌بندی دی‌سی	: ۹۵۵/۹۴۲۲
شماره کتابخانه ملی	: ۴۸۰۵۲۷۰

کلیه حقوق این اثر متعلق به مؤلف می‌باشد و متخلفین تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

گذری بر جغرافیای تاریخی روستای خیرآباد

مؤلف: حمید اشرفی خیرآبادی

چاپ اول: مردادماه ۱۳۹۶

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

ناشر: نيمروز

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۱۷-۱۶-۸

آدرس انتشارات: تهران، خیابان کارگر جنوبی، نرسیده به لبافی‌نژاد، پلاک ۹۱۶، طبقه ۱
تلفن: ۶۶۱۲۶۸۹۲ - همراه: ۰۹۱۲۶۹۰۸۳۱۷

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	مقدمه

فصل اول: چهارمحال و بختیاری در گذر زمان

۱۰	استان چهارمحال و بختیاری در دوران پیش از تاریخ
۱۲	استان چهارمحال و بختیاری در دوران باستان
۱۵	استان چهارمحال و بختیاری در دوران اسلامی
۱۶	استان چهارمحال و بختیاری در دوران اتابکان لور
۱۷	استان چهارمحال و بختیاری در دوران صفویه
۱۹	استان چهارمحال و بختیاری در دوران افشاریه
۲۰	استان چهارمحال و بختیاری در دوران زندیه
۲۱	استان چهارمحال و بختیاری در دوران قاجار
۲۳	استان چهارمحال و بختیاری در دوران پهلوی

فصل دوم: گذری بر جغرافیای تاریخی روستای خیرآباد

۳۰	موقعیت جغرافیایی روستای خیرآباد
۳۰	وجه تسمیه خیرآباد
۳۰	خیرآباد در گذر تاریخ
۳۹	قنات دهنبره
۵۱	قنات نو
۵۵	نظام تقسیم آب قنات دهنبره و قنات نو (آب ده)
۶۷	اماکن تاریخی و زیارتگاهی خیرآباد
۶۷	قلعه خیرآباد
۶۷	قنات دم بره
۶۷	پیر غریبه

فصل سوم: فرهنگ عامه مردم روستای خیرآباد

۷۱	جشن‌ها و اعیاد.....
۷۱	جشن نوروز.....
۷۹	نوروز در خیرآباد.....
۸۱	سبزه بدر.....
۸۳	چهارشنبه سوری.....
۸۸	مراسم ازدواج.....
۹۱	چوب بازی در عروسی.....
۹۳	ختنه و بران.....
۹۳	اعیاد مذهبی.....
۹۵	آیین‌های سوگوار.....
۹۶	سوگاری مذهبی.....
۹۸	اعتقادات و باورهای سنتی.....
۹۹	بازی‌های محلی مردم روستای خیرآباد.....
۱۰۱	موسیقی مردم روستای خیرآباد.....
۱۰۲	پوشاک مردم روستای خیرآباد.....
۱۰۳	خیرآباد از دیدگاه باستان‌شناسی.....
۱۰۷	فهرست منابع.....

مقدمه

تاریخ محلی یکی از شاخه‌های اصلی علم تاریخ است که مورخ به شرح ویژگی‌های جغرافیایی و تاریخی یک محل با خطه با تاکید بر عامل و عنصر اصلی در تاریخ یعنی انسان می‌پردازد. تاریخ محلی سابقه‌ای بس طولانی دارد و از دیر زمان در میان اصحاب علم تاریخ رواج داشته است. مورخان در دوران اسلامی شاهد تالیف تاریخ‌های محلی فراوانی همچون تاریخ بخارا، تاریخ اصفهان یا تاریخ طبرستان و... بودند که از منابع تاریخی موثق محسوب می‌شوند زیرا مورخ علاوه بر استفاده از منابع تاریخی از روش مشاهده یا مصاحبه نیز استفاده کرده است.

به علت نزدیکی تاریخ محلی با جغرافیای تاریخی ممکن است میان این دو رشته خلط انجام گیرد ولی تاکید تاریخ محلی بر تاریخ و عنصر اصلی در تاریخ یعنی کنش انسانی است ولی جغرافیای تاریخی تاکیدش بر جغرافیا و نقش محیط جغرافیا بر عوامل انسانی است اگر چه هم جغرافیای تاریخی در پیسبرد اهداف خویش از تاریخ بهره می‌برد و هم تاریخ محلی از جغرافیا

استفاده فراوانی می‌کند ولی این دو از هم جدایند و دو رشته متفاوت محسوب می‌شوند تاریخ محلی جزء شاخه‌های علم تاریخ و جغرافیای تاریخی زیر شاخه علم جغرافیا محسوب می‌شود.

این اثر شاید از یک بعد جزئی از تاریخ محلی محسوب شود ولی از آنجایم که عامل جغرافیایی در آن نقش اصلی در کنش و معیشت انسانی در این روستا داشته است جزء جغرافیای تاریخی محسوب شده است بر این اساس اینجانب نام این اثر را جغرافیای تاریخی روستای خیرآباد نام نهاده‌ام و جای دارد که نخست مختصری پیرامون علم جغرافیای تاریخی پرداخته شود. جغرافیای تاریخی علم مستقل و مرز میان علم تاریخ و جغرافیا است که در آن عامل زمان نقش مهمی دارد.^۱ تعریف این علم آمده است: «... سیر تحول بهره‌برداری از زمین و چگونگی انسان جمعیت‌ها در نواحی و چگونگی سیر تحول معیشت در طول تاریخ است»^۲ دیگر سخن جغرافیای تاریخی علمی است که رابطه بین انسان با طبیعت را در زمان گذشته بررسی می‌کند و به نوعی آن را می‌توان جغرافیای انسانی دانست.^۳ هدف این علم تشخیص نوع روابطی است که انسان جهت داشتن زندگی بهتر در مناطق مختلف جغرافیایی با محیط زندگی خود برقرار کرده است. بایستی که این علم فصل مشترک و نقطه اتصال علم تاریخ و جغرافیا است یک پژوهشگر در پژوهش‌های خود ترکیبی از روش‌های تحقیق تاریخ و جغرافیا استفاده می‌کند زیرا مسایل تاریخی با محیط جغرافیایی در ارتباط متقابل است و از هم تاثیر

۱- حسن بیگ محمدی، (۱۳۹۰)، ص ۹

۲- پاپلی یزدی، (۱۳۶۵)، ص ۴۶

۳- حسن بیگ محمدی، (۱۳۹۰)، ص ۱۵

می‌پذیرند. شرایط محیطی، بستر جغرافیایی حوادث و مسایل تاریخی است.^۱ مسایل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هر ناحیه تا حدود زیادی معلول موقعیت جغرافیایی و تحت تاثیر شرایط طبیعی و ویژگی‌های محیط زندگی انسان‌هاست. لذا آگاهی از موقعیت و شرایط جغرافیایی یک ناحیه جهت درک و فهم جغرافیای تاریخی آن ناحیه و شناخت چگونگی روابط انسان با محیط در دل تاریخ از اهمیت زیادی برخوردار است. از آنجایی که مناطق مختلف جغرافیایی شرایط متنوعی را در زمینه استقرار انسان بوجود آورده است. طبیعی است که بدون آگاهی از شرایط جغرافیایی و ویژگی‌های محیطی که بستر شکل‌گیری و تکامل زندگی انسان است این شناخت ممکن نخواهد بود. از آنجایی که موضوع این پژوهش جغرافیای تاریخیروستای خیرآباد است لذا ابتدا به صورت اختصار به تاریخ چهارمحال و بختیاری پرداخته می‌شود. و سپس درباره روستای خیرآباد، روابط و موقعیت جغرافیایی این روستا و سیر تعامل، تقابل و اثرگذاری پدیده‌های طبیعی بر پدیده‌های انسانی این روستا از گذشته تا حال پرداخته می‌شود و در فصل پایانی نیز به فرهنگ عامه روستا از قبیل آداب و رسوم، جشن‌ها، مراسم سوگواری، به‌شماره و لباس مردمان این روستا پرداخته شده است.

لازم به ذکر است که این پژوهش اولین پژوهش درباره این روستا است که زمینه را برای پژوهشگران و باستان‌شناسان به این روستا جلای می‌کند. این پژوهش یک پژوهش بنیادی است و از نظر ماهیت، پژوهشی تاریخی و توصیفی - موردی است.

روش جمع آوری منابع و اطلاعات برای این پژوهش شیوه‌ی کتابخانه‌ای و میدانی و مشاهده‌ی مستقیم و عکس برداری از پدیده‌های جغرافیایی و آثار بجای مانده از گذشته و روش مصاحبه تهیه و تدوین گردیده است.

در پایان باید یادى کنم از ریش سفیدان و بزرگان روستا که بسیاری از آن افراد اکنون در میان ما نیستند ولی بنده از دهه هفتاد که به فکر نگارش و ثبت یک اثر اندگار برای روستا بودم از دانش و تجربیات این بزرگان درباره روستا برخوردار شده‌ام. از خداوند متعال برای این بزرگان طلب آمرزش می‌کنم. زنده یاد مشهدی نجف علی، زنده یاد مشهدی محمد حسین غریبان، زنده یاد نعمت الله زارع، همچنین از ریش سفیدان که در قید حیات اند و از خداوند متعال برای آن‌ها عمری با عزت مسئلت دارم.

جای دارد از پدر بزرگوارم حاج والی‌قاسم اشرفی که همچون معلمی برای بنده بود و در این اثر از دانسته‌های من استفاده زیادی کردم. از عمویم کربلایی ناصر اشرفی و مشهدی علی عیدی و مشهدی نادر شهریار و حاج میرزا علی مجیدی فر و فرزند ایشان مهندس سلیمان مجیدی، اسنادی را در اختیار بنده گذاشتند و همچنین از مهندس شریعتی که اسنادی از باغ کرسنگ را در اختیار بنده گذاشتند همچنین از آقای حاجت زارع‌ای که همراه بنده در شمارش و اندازه گیری یکایک چاه‌های دنبره و قنات نو و شاه‌رودن کمک کار بنده بودند و نیز از برادرم حبیب اشرفی و خواهرزاده‌ام جعفر زارع‌ای که در ترسیم و توپوگرافی قنات‌های خیرآباد همراه من بودند تقدیر و تشکر می‌کنم در پایان از خداوند منان برای مردمان این روستا پیشرفت روزافزون مسئلت دارم.